

TÂİF İLE İLGİLİ BAZI MÜLAHAZALAR*

Yuval Taglicht'in Anısına
Yazarı: M.J.KİSTER
Çeviri: Ali AKSU**

Özet

Anahtar kelimeler: Taif, Sakif, Peygamber, heyet, imtiyaz.

Bu makale, Taif halkının İslam'ı kabul etmesi, Sakifli temsilciler heyetinin Hz. Peygamber ile görüşmesi ve Hz. Peygamber tarafından Sakiflilere verilen imtiyaz ve ayrıcalıklar hakkındadır.

Some Remarks Relating to Taif

Abstrac:

Key words: al-Taif, Thaif, Prophet, deputation, concessions.

This article, about the conversion of al-al-Ta'if to İslam and the negotiations between the Prophet and the deputation of Thaif and the concessions and privileges granted by him to Thaif

Mütercim'in Giriş'i

Peygamber, hicretin sekizinci yılında Mekke'nin fethini gerçekleştirdikten sonra komşu bölgelerde bulunan putların yıktırma amacıyla birlikler çıkardı. Bu bağlamda Halid b. Velid'i Mekke-Taif yolu üzerindeki Nahle'de bulunan Uzza putunu yıkması için gönderdi. Bu olay, Taiflileri korkuttu. Onlar, bundan sonra kendi putları olan Lât'ın da yıkılacağından endişelendiler. Dolayısıyla Hevâzin kabilesi, müslümanlarla savaşmak için hazırlıklara girişti. Bilindiği üzere müslümanlarla, Hevâzin, Sakif, Nasr, Cüşem gibi müttefik kabilelerle Huneyn savaşı meydana geldi. Söz konusu savaşta Hevâzin ve müttefikleri yenildiler. Mağlup olan Sakifliler, Taif'e gelerek şehri savunmaya çalıştılar.

Yaklaşık üç hafta kadar süren Taif muhasarasından Hz. Peygamber, onları teslim olmaya zorlamak için mancınık gibi savaş aletlerini kullandı ise de bir müddet sonra kuşatmadan vazgeçti. Hz. Peygamber'in Taif dönüşü sırasında açıkladığı "müşriklerin elinde bulunan kölelerden kim gelir de İslam'a girerse, hürriyetine kavuşacak" mesajı, Taifliler üzerinde etkili oldu. Daha sonra Sakifliler, aralarında bir toplantı yaparak bir heyet göndermeye karar verdiler. İki Ahlaftan, üçü de Benî Mâlik'ten oluşan heyet, hicretin 9. yılında Tebük seferinden dönmekte olan Hz. Peygamber'in yanına geldi. Sakif heyeti gelmeden önce aralarında yaptıkları istişarede Hz. Peygamber'den koparmak istedikleri imtiyazları önceden belirlemişlerdi. Bu imtiyazlar şunlardan oluşmaktaydı:

1-Taifliler, günlük namazlardan muaf tutulacaklardır.

2-Zekat vermeyeceklerdir.

3-Taif şehri mukaddes bir şehir (*harem*) olarak tanınacaktır. (Heyet belki de bu şart ile Taif'in Mekke gibi kutsal olmasını ve böylece İslam'ın emri olan hac mecburiyetinden de muaf tutulmak istiyordu.)

4-Mecburî askerlik hizmetinden (*cihad*) muaf olacaklardır.

5-Lât putunun bulunduğu mabed yıkılmayacaktır.

6-Gayrı meşrû cinsel ilişkiler onlar için yasaklanmayacaktır.

7-Faizli borç vermeler yasaklanmayacaktır.

8-Alkollü içkilerin içilmesi serbest bırakılacaktır¹.

Taifliler, böylece İslâmî emir ve yasaklardan muaf tutulmak suretiyle Hz.Peygamber'i sadece Allah'ın elçisi olarak kabul etmek, bir başka deyişle eski yaşantılarına devam etmek istiyorlardı. İleri sürdükleri bu şartlar üzerine Rasulullah, onlara böyle bir müslümanlığın olamayacağını, özellikle Allah'ın vahiy yoluyla bildirdiği hususlarda kendisinin muaf tutma gibi bir yetkisinin olmadığını anlatmak maksadıyla özetle şöyle dedi:

"Namaz, Rabbimiz olan Allah'ın mevcudiyetini kabul ve ikrar eden kulun bir dış görüntüsüdür. Allah inancı taşıyan bir din, Allah'a ibadet etmek suretiyle onun mevcudiyetini tanımayı ifade eden bir hareketi içinde taşıyorsa artık o din, bir din adını taşımaya layık değildir. Fuhuş ve zinaya gelince, sosyal hayatta bu fiilden daha iğrenç ve nefrete layık bir hareket yoktur. Aranızdan hiç kimse, karısının, kızkardeşinin yahut kızının herhangi bir insan tarafından tecavüze uğramasına rıza göstermez. Aynı şekilde, diğer insanların da akrabalarının sizin tarafınızdan tecavüze uğramalarına rıza göstermeyeceklerini anlayışla karşılamak gerekir"².

Hiz. Peygamber, içkinin yasaklanmaması konusundaki isteklerini de, yine içkinin zararlarını anlatarak onları ikna etmeye çalıştı. Taif şehrinin kutsallığını ise, kabul edebileceğini beyan etti. Keza onları cihada katılma ve zekat verme hususlarında da muaf tuttu. Faizli muamele konusunda ise öyle anlaşılıyor ki, belirli bir süreye kadar müsaade etmiştir. Bundan amaç ise, şehrin ileri gelenlerini tatmin ve teskin etmektir. Put hususunda bizzat meselenin özüne inerek onları ikna etmeye çalıştı. Bu konuyla ilgili olarak şunları söyledi:

"Şayet gerçekten put herhangi bir kuvvet ve kudrete sahip bulunuyorsa her şeyden önce kendisine zarar veren kimseyi derhal cezalandıracaktır. Ancak onu yıkmak için sizlerden kimse zorlanacak değildir. Onu yıkacak şahısları biz buradan göndereceğiz ve böylece şayet ceza çekilecekse, bu cezayı putu yıkanlar çekecektir".

Sahabiler, Hiz. Peygamber'in böylesi bir uygulamasına önce anlam veremedi. Fakat daha sonra Hiz.Peygamber'in, bunu onların İslam'a ısınmalarını

* Bu makale, (*Some Reports Concerning al-Tâif*) yazarın değişik konulardaki makalelerinden oluşan *Studies in Jahiliyya and Early Islam*, London1980 adlı kitabının XI. bölüm, 1-18. sayfalar arasının çevirisidir.

** Yrd. Doç. Dr. Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Tarihi Öğretim Üyesi.

¹ Muhammed Hamidullah, *İslam Peygamberi*, çev. Salih Tuğ, İstanbul 1991, I, 497; İrfan Aycan, "Sakif Kabilesi ve Taif Şehrine İslam Tarihi Açısından Bir Bakış", *AÜİFDi*, Ankara 1993, XXXIV, s. 228.

² Hamidullah, *İslam Peygamberi*, I, 497-498.

sağlamak için yaptığını, söz konusu yükümlülükleri ileride kendiliklerinden yerine getireceklerini belirtmesiyle şaşkınlıklarını giderdiler³.

Taif vadisinin kutsallığı, yani burada bulunan ağaçların kesilmesinin ve hayvanların avlanmasının yasak oluşunda İslam'a aykırı bir husus yoktur. Bu şart kabul edilmekle adeta o bölge bir "*millî park*" haline geliyordu ki bunun devam ettirilmesi İslam'a aykırı bir durum değildi. Kaldı ki iklim ve tabiat açısından Arabistan'da Taif'ten daha elverişli bir yer yoktur⁴.

Görüşmelerden sonra heyet, durumu müzakere etmek için Hz.Peygamber'in huzurundan ayrıldı. Daha sonra kendilerine sunulan teklifleri kabul ettiler. Burada dikkati çeken şey, Hz.Peygamber'in, Allah'ın birliği (*vahdâniyyet*) konusunda taviz vermemesi ve toplumu felakete sürükleyen zina gibi kötülükleri asla hoş görmemesidir. Bunların dışındakileri ise, olmazsa olmaz olarak karşılamamasıdır. Sonuçta Taiflilerle Hz.Peygamber arasında bir anlaşma sağlandı⁵. Konu ile ilgili genel bilgiyi verdikten sonra, Kister'in bu çerçevedeki makalesine geçebiliriz:

Taif İle İlgili Bazı Mülâhazalar

Müslüman birliklerin, Sakîf ve Hevâzin'den oluşan ittifak güçleri karşısında galibiyet elde ettiği Huneyn savaşı (8/630), aynı zamanda Tâif'in teslim olmasının habercisi idi. Tâif seferi, Peygamber'e atfedilen özgün bir sözde kendini göstermektedir: "Allah'ın en son ayaklar altına aldığı yer, Vecc'ddir⁶ (*ve inne âhira vat'atin vatîahullahu bi veccin*, bir başka rivayette ise: *inne âhira vat'atin lillahi yevmü vecc* şeklindedir)⁷. Bu ifade aynı zamanda, söz konusu seferin, müşriklere karşı Peygamber'in en son seferi olduğuna dair bir işaret olarak yorumlanmıştır. ("*vat'a*" kelimesiyle, Müslümanların müşriklere karşı Allah'ın gücüyle desteklendiğine işaret edilmektedir. K.) Tâif halkının İslam'a girmesi, aslında Peygamber'in, Arap yarımadasındaki üç önemli şehir üzerindeki kontrol mücadelesinin son galibiyet evresini göstermektedir. Bu üç önemli şehir ise, Mekke, Medine ve Tâif'dir.

Peygamber ile Sakîfli temsilciler heyeti arasındaki görüşmeler (h.9) ve Peygamber'in Sakîf'e bağısladığı imtiyazlar hakkındaki rivayetler, farklı ve hatta birbirleriyle çelişkilidir. Söz konusu rivayetlerin tetkik edilmesi, Peygamber'in Sakîf'e bağısladığı imtiyazların mahiyeti ve bu imtiyazlardan bazılarının detayları konusuna ışık tutacak olan anlaşma maddelerinin bazı noktalarına açıklık getirebilir.

Muaviye'nin Tâifle ilgili aldığı idârî ve askerî tedbirler konusundaki bir rivayet, bu dönemde Tâif'in nüfusunun yapısında meydana gelen değişiklikleri ortaya koyabilir.

³ Hamidullah, *İslam Peygamberi*, I, 499.

⁴ Hamidullah, *İslam Peygamberi*, I, 499.

⁵ Anlaşma maddeleri ve değerlendirmeleri için bkz. Hamidullah, *İslam Peygamberi*, I, 499-505.

⁶ Vecc; Taif vadisine, Taif sahrasına veya Taif şehrinin tamamına denilmektedir. Amâlika kabilesinden Vecc b. Abdülhay'a nispet edilmektedir. Bölge, verimli arazileri ile meşhurdur. Muz, üzüm, nar ve diğer pek çok meyvenin yetişmesiyle birlikte yeşilliğe de sahiptir. Aycaz, *Aqm.*, 213-214 (çev.)

⁷ el-Bekrî, *Mu'cemü Mas'ta'cem*, thk. Mustafa es-Sakâ, Kahire 1368/1949, s. 1369; Yâkut, *Mu'cemü'l-Buldân*, Beyrut 1376/1957, V, 361; İbnü'l-Esir, *en-Nihâye fi Garîbi'l-Hadis ve'l-Eser*, thk. et-Tanâhî, Kahire 1385/1965, V, 200; ez-Zemahşerî, *el-Fâik*, thk. Muhammed Ebu'l-Fadl İbrahim, Ali Muhammed el-Bicâvî, Kahire 1971, I, 185; Nureddin el-Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, Beyrut 1967, X, 54; L'A, "Vecc" mad.; P. H. Lammens, *La Cite Arabe de Taif a la Veille de l'Hegire*, Beyrut 1922, s. 28.

I

Yaygın olarak nakledilen rivayetlere göre⁸ Peygamber, Sakîf heyetinin kendisine teklif ettiği isteklerin tamamını reddetti. Bu istekler içerisinde tefeciliğe dayalı ekonomik muamelelerden kazanç elde etme müsadesi, (yolculukları boyunca) fahişelerle cinsel ilişkide bulunma serbestiyeti, şarap içme izni ve son olarak da bir dönem (yıl) için el-Lât'a (*er-Rabbe*) ibadet etme müsaadesi vardı; bütün bu talepleri reddeden Peygamber, Lât putunun kendilerince değil de, başkaları tarafından yıkılması imtiyazını ise kabul etti.

Temsilciler heyetinin Peygamber ile yaptığı görüşmelerin değerlendirilmesi konusunda Watt, yardım veya vergileri toplamak için Sakîf'den herhangi bir şahsın görevlendirildiğini belirten hiç bir ifadenin bulunmadığını belirtmektedir; Watt devamında şunları söylemektedir: "Bu, Tâif ile yapılan anlaşma metninin kaybolduğuna dair bir işaret olabilir"⁹. Yaklaşık 50 yıl önce Buhl, Peygamber'in, *harem*¹⁰ bir bölge olarak vadileri Vecc'e bir imtiyazın gibi Taife de bir ayrıcalık bağışladığına işaret etmektedir. Buhl, Peygamber'in, Sakîfe verdiği bu ayrıcalığın, rivayetlerde belirtilmeyen ilave imtiyazlardan olabileceğini ileri sürmektedir¹¹. Bu yaklaşım, Peygamber'in mektupları konusundaki çalışmasında, Spenger tarafından da benimsenmiştir¹².

İşin doğrusu, Sakîfe verilen kapsamlı imtiyazlar konusunda Peygamber'e isnad edilen rivayetler bulunmaktadır. Bu rivayetlerden birine göre Sakîf, İslam'ı

⁸ Bk. İbn Hişam, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, thk. es-Sakâ, el-Ebyârî, Şelebî, Kahire 1355/1936, IV, 182-187; el-Vâkîdî, *el-Meğâzî*, thk. Marsden Jones, Oxford 1966, III, 960-73; İbn Sa'd, *Tabakât*, Beyrut 1380/1960, I, 312-13; et-Taberî, *Târihu'l-Ümem ve'l-Mülûk*, Kahire 1357/1939, II, 364-6; el-Kalâî, *el-İktifâ fi Meğâzî Rasûli İlahi ve's-Selâseti Hulefâ*, thk. Mustafa Abdülvâhid, Kahire 1389/1970, II, 398-408; İbn Kesir, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, Beyrut, er-Riyâd 1966, V, 29-34; İbn Seyyid en-Nâs, *Uyûnü'l-Eser fi Fünûni'l-Meğâzî ve's-Semâi ve's-Siyer*, Kahire 1356, II, 228-31; el-Makrîzî, *İmtâ'ü'l-Esmâ bi mâli'l-Rasûli mine'l-Enbâi ve'l-Emvâli ve'l-Hafadati ve'l-Meta'*, thk. Mahmud Muhammed Şakir, Kahire 1941, I, 491-4; ez-Zürkânî, *Şerhü'l-Mevâhibü'l-Ledüniyye*, Kahire 1327, IV, 6-10; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil fi't-Tarih*, thk. Abdülvehhâb en-Neccâr, Kahire 1349, II, 193-4; Ali Burhâneddin el-Halebî, *İnsânü'l-Uyûn fi Sîretü'l-Emîni'l-Me'mûn (es-Sîretü'l-Halebiyye)*, Kahire ty, III, 243-6; İbn Abdilberr, *ed-Dürrer fi İhtisârî'l-Meğâzî ve's-Siyer*, thk. Şevki Dayf, Kahire 1386/1966, s. 262-5; Dahlân, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, Kahire 1310, II, 145-147; ed-Diyarbakrî, *Târihu'l-Hamis fi Ahvâli Enfesi Nefis*, Kahire 1238, II, 134-138, 1.1; İbn Hazm, *Cevâmiu's-Sîre*, thk. İhsan Abbas, Nâşirüddin el-Esed, Kahire ty, s. 255-8; İbn Kayyim el-Cevziyye, *Zâdü'l-Meâd*, Beyrut ty, II, 197-9, III, 26-9; İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, thk. Abdülhâlik el-Afgânî, Haydarabad 1388/1968, III, 197; el-Belâzürî, *Fütühu'l-Buldân*, thk. Abdullah ve Ömer et-Tabba', Beyrut 1377/1958, s. 75.

⁹ W. Montgomery Watt, *Muhammad at Medina*, Oxford 1956, s. 104.

¹⁰ Vecc'in *tahrîmi* konusunda bk. el-Fâkihî, *Târihu Mekke*, yazma, Leiden, 463, varak 539b; İbn Sa'd, *Age.*, I, 284-5; Muhibbüddin et-Taberî, *el-Kirâ li Kâsidi Ümmi'l-Kurâ*, thk. Mustafa es-Sakâ, Kahire 1390/1970, s. 666 (*Tahrîmin* kaynağı hakkında yazarın sözleri ve ona sadece *himâ* statüsü verilip verilmediği veya bu imtiyazın daha sonraları feshedilip feshedilmediği ile ilgili de bk); es-Semhûdî, *Vefâü'l-Vefâ bi Ahbâri Dâri'l-Mustafâ*, thk. Muhammed Muhyiddin Abdülhamid, Kahire 1374/1955, s. 1036; Ebu Ubeyd, *el-Emvâl*, thk. Muhammed Hamid el-Fiki, Kahire 1353, s. 193, no. 507, L'A, "Vecc" mad; ez-Zürkânî, *Age.*, IV, 10 (Vecc'in statüsü hakkındaki alimlerin farklı görüşlerini tartışmaktadır); eş-Şevkânî, *Neylü'l-Evtâr*, Kahire 1372/1953, V, 39-40 (Rivayetin geçerliliği ve Vecc'in konumu için bk); İbn Zenceveyh, *Kitâbü'l-Emvâl*, yazma, Burdur 183, varak 68a; ed-Diyarbakrî, *Age.*, II, 110, 112-6; el-Makrîzî, *Age.*, I, 493; Emîn Mahmud Hattâb, *Fethü'l-Melikü'l-Ma'bud*, *Tekmilâtü'l-Menhâlü'l-Arzü'l-Mev'ud*, Kahire 1394/1974, II, 231-3; Muhammed Hamidullah, *Mecmûatü'l-Vesâikü's-Siyâsiyye*, Kahire 1376/1956, no. 182; Şekib Arslan, *el-İrtisâmâtü'l-Litâf fi Hasîri'l-Hacci ilâ Ekdasi Matâf*, thk. Muhammed Raşid Rıza, Kahire 1350, s. 135 (İbn Fahd'dan rivayeti için bk. *Tuhfetü'l-Letâif fi Fedâilil-Habri İbni'l-Abbasi ve Veccin ve't-Tâif*).

¹¹ F. Buhl, *Das Leben Muhammeds*, çev. H. H. Schaeder, Heidelberg 1955 (yeni basım), s. 332.

¹² J. Sperber, "Die Schreiben Mohammeds an die Stamme Arabiens", *MSOS*, 1916, s. 71-2.

(*sadaka*) zekat vermeme ve *cihada* katılmama şartıyla kabul etmiştir. Bunun üzerine Peygamber, onların gelecekte zekat ödeyebileceklerini ve kutsal savaşa/*cihada* katılabileceklerini belirtti¹³. Bu rivayet Peygamber'in, Sakîfi zekattan ve savaşa katılmaktan muaf tuttuğunun kanıtıdır. Bununla birlikte, kesin ve bağlayıcı hüküm (*izâ eslemû*) içeren açıklama, 'yeni bir dine giren kimseye, belirlenmiş bir süreye kadar veya spesifik şartlar devam ettiği sürece yükümlülükten muaf tutulması için bir mühlet verilmesi' gibi farklı bir şekilde de yorumlanmıştır. Bu durumda Sakîf, önceden belirlenmiş süre dolduğunda zekat ödemeye ve ilan edildiğinde de *cihada* katılmaya mecbur tutulacaktı¹⁴. Dolayısıyla bu yoruma göre Peygamber'in, sadece Sakîf için bazı yükümlülükleri yerine getirmelerini geciktirdiği sonucu çıkarılabilir.

Sakîfin, zekat ödeme ile *cihaddan* muaf tutulması, Peygamber'in onları *öşür* ödemeleri ile beraber mecburî askerlikten de (*lekûm en lâ tuhşerû ve lâ tu'şerû*) muaf tuttuğu bir hadiste açıkça belirtilmektedir; Sakîfililerin namazda secde etmeme (*en lâ yucebbû*) şeklindeki üçüncü talepleri ise, 'secdesiz dinde hayrın olmayacağı' gerekçesiyle Peygamber tarafından reddedildi¹⁵. Ebu Ubeyd'in kaydettiği gibi, *öşür* ve *haşr* imtiyazları, aslında Peygamber'in, Sakîf için yayımladığı resmi bir belgede yer almaktadır¹⁶.

Temsilciler heyetinin, Sakîfin namazdan muaf tutulması yönündeki isteği, özellikle dikkat çekmektedir. Peygamber'in, onların bu isteğini reddettiğinde şöyle dediği belirtilir: "Namazın olmadığı bir dinde hayır yoktur" (*lâ hayra fî dinin lâ salâte fihî*)¹⁷. Temsilciler heyeti de Peygamber'in kararını kabul ederek şöyle dedi: "Bizim için zül de olsa bunu senin için yapacağız " (*fe kâlû: senû'tikehâ ve in kânet denâeten*)¹⁸. Zül veya hakaret anlamlarına gelen *denâ* ibaresi, ilk bakışta bu bağlamda tuhaf gözükmektedir. Bununla birlikte bu ibarenin çağrışımı, diğer rivayetlerden de kolayca anlaşılabilir. Temsilciler heyetinin istekleri, bazı Kur'an tefsirlerinde [Sure XVII, 75, ancak doğrusu 73. ayet olmalıdır. çev.] de zikredilmektedir: "Gerçekte onlar, seni neredeyse baştan çıkaracaklardı ki, biz sana

¹³ İbn Receb, *Câmiu'l-Ulûm ve'l-Hikem*, thk. Muhammed el-Ahmedî Ebu Nûr, Kahire 1389/1969, I, 180 vd: ... ve enne rasulallahî sallallahu aleyhi veselleme kâle: se yessedakante ve yücâhidûne (Ahmed İbn Hanbel'in Müsned'inden nakledilmektedir); Ebu Davud, *Sünen*, Kahire 1348, II, 42; İbn Kesir, *el-Bidâye*, V, 30 (her iki kaynak ta Peygamber'in sözünü *izâ eslemû* "İslam'a girdikleri zaman" anlamına gelen ilave cümle ile bitirmektedir. Onlar, *sadaka* ödeyecekler ve "İslam'a girdiklerinde" de cihad seferlerine katılacaklardır); es-Süyûtî, *el-Hasâisü'l-Kübrâ*, thk. Muhammed Halil Harâs, Kahire 1386/1967, II, 145; İbnü'l-Esir, (*en-Nihâye*, I, 238), bu hadisin değişik bir versiyonunu kaydetmektedir. Peygamber'in muaf tutulmasının nedenini Câbir açıklamaktadır: "Peygamber, onların İslam'a girmeleriyle birlikte *sadaka* ödeyeceklerini ve cihada katılacaklarını idrak etmişti".

¹⁴ Bk. İbnü'l-Esir, *en-Nihâye*, I, 238, II.5-6:...ve lem yurahhis lehüm fî terkî's-salâti li enne vaktehâ hâzirun mütekerrirun bi hilâfi vaktî'z-zekâti ve'l-cihâdî".

¹⁵ Ebu Davud, *Age.*, II.42:.. ve lâ hayra fî dinin leyse fihî rükûun; İbn Kesir, *el-Bidâye*, V, 30; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, Bulak 1313, IV, 218 (Temsilciler heyetinin ilave bir istekleriyle birlikte: O da Taife atanacak valilerin kendilerinden olması idi; bu istek te Peygamber tarafından kabul edildi).

¹⁶ Eb Ubeyd, *el-Emvâl*, s. 190-193. no. 506. (Önemli bir ifade olan *lâ yuhşerûne* ibaresi, Ebu Ubeyd tarafından şu şekilde yorumlanmaktadır: *tu'hazû minhum sadakatü'l-mevâşî bi efniyetihim, ye'tihimü'l-musaddiku hünâke, ve lâ ye'muruhum an yeclibûhâ ileyhi*. Fakat L'A, "hşr" maddesinde, Sakîf heyetinin şartlarına gönderme yaparak, *lâ yuhşerûne: ey lâ yundebûne ile'l-meğâzi ve lâ tudrabû aleyhimü'l-bu'ûsü* şeklinde açıklamaktadır. L'A, aynı şekilde, hem Ebu Ubeyd'in, hem de İbnü'l-Esir'in *en-Nihâye*'deki hşr maddesinde geçen açıklamalarını zikretmektedir. Ayrıca bk. *Ğaribü'l-Hadis*, Haydarabad 1385/1966, III, 197-198.

¹⁷ Bk. el-Vâkidî, *Age.*, s. 968.

¹⁸ Bk. İbn Kesir, *el-Bidâye*, V, 30.

234 tâif ile ilgili bazı mülâhazalar

vahyi indirdik...". el-Hâzin¹⁹ ve el-Beğavî²⁰, temsilciler heyetinin, Peygamber'den kendilerine aşağıdaki imtiyazları başışlamasıyla ilgili bir rivayeti kaydetmektedirler: Namazda ruku'a veya secdeye gitmemek; putlarının bizzat kendileri tarafından yıkılmaması; tanrıçaya (Lât) tapınılması şartıyla bir yıl daha Lât'ın muhafazasına mücade edilmesi. Peygamber, diğer kabilelere kendi putlarını, kendilerinin yıkılmaları gerektiğini belirtmiş, ayrıca yıkımın geciktirilmesi konusundaki taleplerini de reddetmişti. Namazdaki ruku ile ilgili olarak ta: "Rükûun olmadığı bir dine hayır yoktur" (*lâ hayra fi dinin lâ rukûa fihî*) buyurmuştu²¹. Dolayısıyla temsilciler heyetin namazdan değil, secde etmekten muaf tutulmak istendiği açıktır. Arapçların onur kavramlarına göre secde, (yaratana karşı boyun eğme) alçaltıcı olarak addedilmektedir. Bu, Ebu Talib'in, Peygamber'in, kendisini namaz kılmaya davet ettiğinde verdiği şu cevapta açıkça gözükmektedir: "Biliyorum, sen doğru yoldasın, ancak butum (kaba etlerim) diğerlerinden daha yüksek olsun diye secde etmek istemiyorum" (*..ve lâkinnî ekrahu en escüde fe ta'luvenî sti*)²². Gerçekte bu, Müseyleme'nin, Araplardan ibadet etmelerini isterken asilzadelerin yaptığı gibi ibadetlerini (namazlarını) ayakta yapmalarını emretmesi gerçekten anlamlıdır²³. Diğer yalancı peygamber Tuleyha'nın secde konusundaki görüşü de, Müseyleme'nin görüşü gibi beğenilmemiştir, çünkü o da taraftarlarına namazda secdeyi yasaklamıştır²⁴. Cahiliye dönemi Arap toplumunda secdenin aşağılık olarak değerlendirilmesi düşüncesi, İbn A'rabî'nin Kur'an tefsirinde açıkça belirtilmektedir²⁵.

*

Sakîf'in, putlarına ibadetten kaçınacaklarına dair teminat vermesine rağmen, putları korumak için istekte bulunmalarının ardındaki ekonomik faktör, bir Kur'an tefsirinde zikredilmektedir: Söz konusu tefsire göre Sakîf, gerçekten bir yıl boyunca putlarına tapınmaktan kaçınacaktı, ancak diğer kabileler bu puta (Lât) tapınmak için gelecekler ve Sakîf'in devlet gelirinin bir kısmını teşkil eden paraları getireceklerdi²⁶.

*

Rivayetlerin bir kısmı, Peygamber'in Sakîf temsilciler heyeti ile görüşmesi esnasında, Ömer'in, Sakîfîlerin itirazları üzerine müdahalesi hakkındadır. Heyetin

¹⁹ el-Hâzin, *Tefsir (Lübâbü't-Tavîl fi Meâni't-Tenzîl)*, Kahire 1381, IV, 140 (buradaki *lâ nehni fi's-salât, lâ nenhâni* anlamıyla tefsir edilmiştir)

²⁰ el-Beğavî, *Tefsir (Meâlimü't-Tenzîl)* Hazin'in *Tefsir*'in kenarında, IV, 140 (*lâ nenhâni fi's-salât* okunarak) bk. İbnü'l-Esir, *en-Nihâye*, I, 237-238; L'A, "cbâ" mad. (İbnü'l-Esir'den nakil).

²¹ Bu rivayetin farklı versiyonları için bk: Ali Burhaneddin, *Age.*, III, 245. 1.3; Dahlân, *Age.*, II, 147; İbn Kesir, *el-Bidâye*, V, 30.

²² el-Hatîbü'l-Bağdâdî, *Târihu Bağdat*, Kahire 1349/1931, II.274.

²³ Neşvân, *Mülûkü Himyer ve Akyâlü'l-Yemen*, thk. Ali el-Müeyyed, İsmail el-Cerâfî, Kahire 1378, s. 176... ve *kâne Müseylimetü izâ sallâ bi'l-Arabi kâle: mâ yurîdullahu bi't-tevliyeti edbâriküm ve sücüdüküm alâ cibâhiküm, sallû lillahi kivâmen kirâmen*.

²⁴ İbnü'l-Esir, *el-Kâmil fi't-Tarih*, II, 232:... ve *kâne ye'muruhum bi terkî'l-sücüdi fi's-salâti, yekûlû: innellahe lâ yasnau bi teaffuri vücûhiküm ve tekabbühi (?) edbâriküm şey'en*.

²⁵ Bk. İbn Arabî, *Ahkâmü'l-Kur'an*, thk. Ali Muhammed el-Bicâvî, Kahire 1387/1967, I, 21:...ve *kad kâne'r-rükû'u eskale şey'in ale'l-kavmi fi'l-câhiliyyeti, hattâ kâle ba'zu men esleme lî'n-nebiyyi (s): alâ ellâ ehirra illâ kâimen, fe min teevvülîhi: alâ ellâ erka'a*.

²⁶ el-Kurtûbî, *Tefsir (el-Câmi' li Ahkâmî'l-Kur'an)* Kahire 1387/1967, X, 299; et-Tabersî, *Mecmau'l-Beyân fi Tefsirî'l-Kur'an*